

Dr Slavoljub Cvetković — NAPREDNI OMLADINSKI POKRET U JUGOSLAVIJI
1919—1928. G., IDN, Odeljenje za istorijske nauke, Beograd 1966, str. 284.

Institut društvenih nauka u Beogradu objavio je 1966. godine doktorsku disertaciju Slavoljuba Cvetkovića — *Napredni omladinski pokret u Jugoslaviji 1919—1928*. Imajući u vidu da je progresivni omladinski pokret u Jugoslaviji u međuratnom periodu (1919—1941) do danas bio malo izučavan (do sada objavljeni radovi na ovu temu su malobrojni i uglavnom publicističkog ili političkog karaktera), onda je sasvim razumljivo da je ovakav jedan pokušaj šireg i obuhvatnijeg naučnog prilaza ovom problemu dočekan s velikim interesovanjem u institucijama koje se bave izučavanjem radničkog pokreta, posebno među naučnim radnicima koji proučavaju teme iz ove oblasti, a isto tako i kod šire čitalačke publike koju interesira ova problematika i među kojom se sigurno može naći dobar broj onih koji su i sami bili učesnici u naprednom omladinskom pokretu toga vremena.

Pored uvoda, zaključka, pregleda korištenih izvora i literature, te registra ličnih imena, autor je osnovnu temu obradio u tri poglavlja: 1. *Napredni pokret u Jugoslaviji od 1919. do Obznane od 29. XII 1920*; 2. *Savez komunističke omladine Jugoslavije pod udarom Obznane i Zakona o zaštiti javne bezbjednosti i poretka u državi do 1924. godine*; 3. *Savez komunističke omladine Jugoslavije u ilegalnim uslovima rada od 1924. do 1928. godine*. Autor je uzeo, dakle, već standardnu, uobičajenu periodizaciju ovog razdoblja, što je sasvim razumljivo kad se ima u vidu da svaki od ovih, mada vremenski veoma kratkih perioda, predstavlja zasebnu cjelinu s obzirom na uslove, prije svega unutrašnje političke uslove u zemlji, koji su imali određeni značaj i uticaj na revolucionarno-demokratski pokret u cjelini, i napredni omladinski pokret napose.

U uvodnom dijelu (str. 9—25) dat je kraći pregled razvoja omladinskih pokreta uopšte, od početka 19. vijeka do perioda koji obuhvata temu, u tom vremenu ti pokreti prerastaju postepeno iz pokreta koji su predstavljali težnje buržoaskih klasa u pojedinim zemljama u vrijeme borbe za nacionalno oslobođenje i ujedinjenje u omladinske pokrete koji počinju da zastupaju isključivo interese mladih, a to je vrijeme kada se kao nosilac progresivnih kretanja uopšte pojavljuje nova snaga — radnička klasa. Na kraju uvodnog dijela autor daje kraći pregled djelatnosti omladinskih organizacija u pojedinim dijelovima naše zemlje do prvog svjetskog rata.

Prvo poglavlje osnovne teme, koja je bila predmet autorova istraživanja, obuhvata tzv. legalni period djelovanja omladinskog pokreta, odnosno SKOJ-a, od njegova osnivanja 1919. godine do njegove zabrane Obznanom 29. decembra 1920. godine. Putem djelatnosti nekoliko značajnijih omladinskih organizacija (Klub studenata komunista na Zagrebačkom sveučilištu, Komunističke omladinske organizacije u Sarajevu, studenata komunista na Beogradskom univerzitetu) autor nas dovodi do osnivačke konferencije SKOJ-a, obrazovanja i djelovanja mjesnih udruženja SKOJ-a, do napora Centralnog odbora SKOJ-a za afirmaciju ove organizacije, I kongresa SKOJ-a, stava KPJ prema omladinskoj komunističkoj organizaciji na Vukovarskom kongresu Partije, završavajući poglavlje pokušajem objašnjenja pojave avangardizma i sektaštva u redovima SKOJ-a.

S obzirom na već dobro poznatu činjenicu da su dokumenta o radničkom pokretu uopšte, pa tako i omladinskom, u periodu između dva rata sačuvana u veoma malom broju, da je autor imao sigurno mnogo poteškoća dok je i tu rijetku sačuvanu građu, razbacanu u nizu arhivskih ustanova u zemlji, pronašao i istražio, možemo reći da je

na pojedina pomenuta pitanja koja je obrađivao u ovom poglavlju, uglavnom dao prihvatljiva rješenja i konstatacije.

Međutim, ono što pada u oči već u uvodnom dijelu, a što je i u ovom prvom poglavlju izostavljeno, jeste činjenica da autor omladinski pokret promatra gotovo isključivo u njegovim usko omladinskim okvirima, ne dajući ovom pokretu, u onoj mjeri u kojoj je to daleko više trebalo, ono mjesto u opštim društvenim, političkim, privrednim i drugim prilikama i zbivanjima kako u zemlji, tako i u svijetu, jer bez toga društveno-politička pozadina pojave omladinskog pokreta toga vremena ostaje prilično nejasna. Gotovo ništa nije rečeno o krizi društva u jugoslovenskim zemljama, kako prije 1914. i u toku rata 1914—1918, tako ni poslije završetka rata, kakav je bio odjek te krize na omladinu, i intelektualnu i radničku. Mislimo da je o tome bilo apsolutno potrebno nešto više reći.

I drugo i treće poglavlje donose, uglavnom, pregled djelatnosti komunističke omladine u vrijeme donošenja Obznane i Zakona o zaštiti javne bezbjednosti i poretka u državi do 1924. godine, odnosno njenu djelatnost u ilegalnim uslovima od 1924. do 1928. godine. S obzirom na to da je u ovom vremenu progresivnu aktivnost među omladinom organizovao uglavnom SKOJ, bilo putem svojih ilegalnih ili legalnih organizacija, to je i razumljivo da se kroz cijeli Cvetkovićev rad može pratiti isključivo njegov razvojni put i njegova djelatnost. Jer, konačno, u ovom vremenu i ne može se govoriti o nekom omladinskom »pokretu« u onom smislu kakav će se on de facto razviti u godinama pred drugi svjetski rat i postati zaista masovan omladinski pokret u cijeloj zemlji zasnovan na širokoj antifašističkoj osnovi.

Isto tako, na nekim mjestima autor odstupa od nekih, istoričarima poznatih činjenica. Naime, na str. 23. on piše da je »Mlada Bosna« bila organizacija...«, mada je riječ o pokretu, a na drugom mjestu, gdje govori o organizaciji Saveza komunističke omladine Jugoslavije (na str. 109) autor piše: »...SKOJ se pojavio kao nov komunistički pokret...«, iako je ovdje riječ o organizaciji koja je imala i svoj Statut i svoj program.

S obzirom na to da je ovo prvi ozbiljniji pristup izučavanju istorije omladinskog pokreta kod nas u ovom periodu i da autor, izuzev nekoliko objavljenih priloga za ovu temu nije imao na raspolaganju neku širu literaturu, to već samim tim ova knjiga predstavlja značajan doprinos rasvjetljavanju pitanja formiranja i geneze komunističke omladinske organizacije u našim zemljama. Iz popisa korištenih izvora vidimo da se autor najvećim dijelom sređene građe u arhivskim ustanovama u zemlji obilato koristio. Može se očekivati da će istraživanja i prikupljanja nove građe (o djelatnosti naših studenata na Praškom univerzitetu, zatim fond KIM-a i Komunističke internacionale, koji se nalaze u Centralnom partijskom arhivu IML-a u Moskvi, i još za sad u fazi sređivanja, a u kojima bi se sigurno mogla naći značajna dokumentacija o djelatnosti komunističke omladinske organizacije u Jugoslaviji) pružiti i nova saznanja u izučavanju ovog pitanja.

Pored osnovne arhivske građe, autor se koristio i brojnomo štampom i periodikom. Interesantno bi bilo pogledati još i *Omladinsku internacionalu*, bilten Izvršnog komiteta KIM-a, koji je donosio, između ostalog, opšte preglede stanja komunističkog omladinskog pokreta u pojedinim zemljama, pa i u Jugoslaviji.

Dalja istraživanja i rad na ovoj tematici donijeće nove rezultate i upotpuniće praznine koje su u istraživanju ove oblasti radničkog pokreta do sada postojale. Već ovom knjigom autor je učinio mnogo u tom pravcu, pokrećući čitav niz pitanja vezanih za omladinski pokret u Jugoslaviji (avangardizam, atentati, frakcionaški sukobi i dr.) i trudeći se da za mnoga od njih da šira i naučno obrazložena tumačenja.

Dubravka ŠKARICA